

The Afrikaans of the Cape Muslims from 1815 to 1915.

Achmat Davids. Reds. Hein Willemse en Suleman E. Dangor. Pretoria: Protea Boekhuis, 2011. Talatala-reeks 3. 318 pp. ISBN: 978-186919-236-5.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v49i1.19>

Achmat Davids bestudeer die Afrikaanse tekste wat in die Arabiese ortografie geskryf is gedurende die 19de en vroeë 20-ste eeu. Die boek is 'n handelsuitgawe van sy 1991 MA-verhandeling, wat onder leiding van Theodorus du Plessis aan die Universiteit van Natal voltooi is. Die bevat 'n aantal redaksionele korreksies en byvoegings van die redakteurs, Hein Willemse en Suleman Dangor, insluitend heelwat Engelse vertalings van aanhalings in Afrikaans, hetsy uit die oorspronklike Arabies-Afrikaanse tekste of uit sekondêre bronne. Die redakteurs verduidelik in 'n nawoord die aard van hulle aanpassings, en skets 'n kort geskiedenis van hoe dit gekom het dat hierdie verhandeling uiteindelik as boek uitgegee is. Verder het Theodorus du Plessis 'n kort voorwoord geskryf wat die belang van die werk in konteks plaas, en het Christo van Rensburg 'n langer nawoord geskryf wat die werk van Davids in die konteks van die groter verhaal rondom die ontstaan en ontwikkeling van Afrikaans plaas. Dit bied ook 'n relatief volledige opsomming van die inhoud van die boek.

Hoofstuk 1, die inleiding, definieer enkele basiese begrippe en dui die doel van die studie aan, naamlik om 'n bewustheid van die bestaan van Kaapse Moslemafrikaans te kweek, en om grondwerk te doen vir meer intensiewe filologiese studies. Die kwessie van die akkurate transkripsie van die Arabies-Afrikaanse geskifte van die Kaapse Moslemgemeenskap staan sentraal. Die begrip *tajwīd*, die fonetiese wetenskap wat ontwikkel het om die akkurate uitspraak van die Qur'aan te beskryf, word verduidelik, en aangesien die skrywers van Arabies-Afrikaanse tekste met

die *tajwīd* vertrou was, was hulle op grond daarvan in staat om 'n baie akkurate fonetiese weergawe van die gesproke Afrikaans van hulle tyd neer te pen.

Hoofstuk 2 bied 'n blik op die historiese gegewens van die Kaapse slawe, en kontekstualiseer die ontwikkeling van 'n kultuur en geletterdheid in terme daarvan. Die inligting word aangebied binne die konteks van heersende debatte oor die ontstaan van Afrikaans, en ondersteun die kreoolse herkomssteorie bo 'n siening van groter kontinuïteit uit Nederlandse dialekte na moderne Afrikaans. Die kulturele sinkretisme van die Kaapse Moslemgemeenskap word uitgelig en in verband gebring met hibriede woordvormingsprosesse in hulle Afrikaanse taal. 'n Volledige bespreking van die rol van ander tale, veral Maleis, word gebied, en aangedui hoe Afrikaans deur die loop van die negentiende eeu die oorhand verkry het. Die onderwysstelsel wat onder die slawe ontstaan het, en deur die loop van die negentiende eeu na emansipasie voortgesit is, word bespreek, en 'n aanduiding word gegee van die wydverspreidheid van geletterdheid wat binne die gemeenskap van die negentiende eeu bestaan het.

Hoofstuk 3 bevat besonderhede oor die beskikbare literatuur in Arabies-Afrikaans. Dit bespreek en beoordeel bestaande inventarise, en vul dit dan aan met inligting van tien manuskripte wat deur die outeur self ontdek is. Faktore wat die produksie van Arabies-Afrikaanse tekste gestimuleer het, word geïdentifiseer as die geletterdheidsvlakke binne die gemeenskap, die feit dat die Arabiese ortografie in die skole gebruik is, en bepaalde religieuse kwessies wat die gemeenskap in die gesig gestaar het. Daar word 'n onderskeid getref tussen tekste wat op die breër lesende publiek gerig is, en tekste wat spesifiek vir gebruik in die skole geskryf is. Die hoofstuk bevat heelwat voorbeelde van tekste, transkripsies, en besonderhede oor 'n aantal toonaangewende skrywers wat hierdie tekste nagelaat het.

Hoofstuk 4 vorm die kern van die studie, en bevat 'n gedetailleerde uiteensetting van die wyse waarop 'n Arabiese ortografie vir Afrikaans ontwikkel is, 'n proses wat Davids heeltemal tereg "innoverende ortografiese ingenieurswese" noem. Hy onderskei tussen die grafiese (ongevokaliseerde) en fonetiese (gevokaliseerde) Arabiese ortografieë. Afrikaans is veral in die gevokaliseerde vorm geskryf, wat dit moontlik maak om 'n betroubare beeld van die uitspraak van die gemeenskap van daardie tyd te vorm. Die hoofstuk sit breedvoerig uiteen hoe nuwe Arabiese letters geskep is vir die vokale en konsonante wat in Afrikaans voorkom, maar nie in Arabies nie. Deur die loop van die bespreking word uitvoerig gewys op transkripsiefoute van vorige navorsers met volledige verduideliking van watter aspekte van die ortografie deur hulle misgekyk of verkeerd geïnterpreteer is. Die bespreking word saamgevat in twee volledige tabelle, op bl. 197 vir vokale en bl. 203 vir konsonante. Daar word uitgelig dat dit heelwat verbeelding gekos het om hierdie letters te skep, maar dat die lees van die tekste ook heelwat verbeelding vereis: woorde is soms volledig gevokaliseer wanneer dit die eerste keer in 'n teks voorkom, maar daarna net gedeeltelik gevokaliseer, en die leser moes dus uit die konteks aflei watter woord die outeur bedoel het.

Hoofstuk 5 bespreek hoe die Arabiese ortografie na 'n Romeinse ortografie getransliteraer moet word, en bevat 'n volledig uitgewerkte voorstel van die outeur vir die transliterasie van die Arabies-Afrikaanse geskrifte. Daarna word uittreksels uit drie tekste in detail getranskribeer, met uitgebreide verklarende voetnote om al die keuses te motiveer. Reproduksies van die oorspronklike Arabiese handskrifte en Engelse vertalings word deur die redakteurs in bylae bygevoeg. Hierna volg enkele opmerkings oor fonetiese en grammatikale eienskappe wat uit die tekste blyk, asook 'n langer bespreking van leksikale

elemente eie aan die Afrikaans van die Kaapse Moslems.

Hoofstuk 6 is die slothoofstuk en bevat 'n opsomming van groot dele van die boek. Daar word weer beklemtoon dat bewusmaking 'n groter doel van die studie was as 'n spesifieke bydrae tot die taalkundige verstaan van die dialektiese geskiedenis van Afrikaans. Die vernaamste bevinding is dat op grond van meer akkurate en betroubare transkripsies die waarskynlikheid baie groter is dat die geskrewe tekste wel redelik naby aan die gesproke taal van daardie tyd was as wat sou blyk uit vorige pogings tot transkripsie van die data. Daar word ten gunste van kreolisering in die ontwikkeling van Afrikaans beslis en die sentrale rol van akkulturasie van beide kante, die slawe en die koloniste, word benadruk.

Die volledige bespreking van die Arabiese ortografie en die fonetiese waarde van die verskillende letters, veral die nuutskeppinge, is van baie groot waarde vir enige navorsing oor Kaapse Moslemafrikaans en Afrikaans in die negentiende eeu in die algemeen. Die historiese inligting is moontlik elders verkrygbaar, maar word hier verpak vir die leser wat in die taal en geletterdheidskultuur van die Kaapse Moslemgemeenskap (en eintlik Afrikaans in geheel) geïnteresseerd is. Dit is ongetwyfeld om hierdie redes alleen reeds 'n sinvolle projek om Davids se oorspronklike verhandeling breër beskikbaar te stel.

Dit is tragies dat Davids oorlede is voor hy self die verwerking van sy verhandeling in 'n boek kon onderneem. Verskeie interessante moontlikhede word genoem, maar nie behoorlik opgevolg nie. Die bespreking van taalkundige kenmerke van die tekste is redelik oppervlakkig en nie altyd in gangbare linguïstiese terme aangebied nie. Meer gedetailleerde aansluiting by debatte oor die ontstaan en ontwikkeling van Afrikaans sou moontlik wees. Die aanbod in die boek is redelik uiteenlopend. Naas taalaksies is daar ook inligting oor teo-

logiese sienings en debatte, die kontroversiële status van Abubakr Effendi self in sy eietydse gemeenskap, en ander kultuurhistoriese inligting wat vir die oningeligte leser waardevol en interessant kan wees, maar nie altyd volledig in die argument oor die taalvorm geïntegreer word nie.

Hierdie enkele vraagtekens oor die samestelling van inhoud ten spyte is die publikasie van die boek 'n waardevolle bydrae om Davids se werk onder die breër akademiese gemeenskap te versprei. Daar word gehoop dat daar nou dieper gedelf sal word in die skat van Arabies-Afrikaanse tekste om die insig wat dit in die ontwikkeling van Afrikaans in die negentiende eeu bied volledig te ontgin. Dit sal 'n gepaste huldeblyk aan die intellektuele nalatenskap van Achmat Davids wees.

Bertus van Rooy
Noordwes-Universiteit
Vanderbijlpark